

سرشناسه : شکوهی یکتا، محسن، ۱۳۳۸ -

عنوان و نام پدیدآور : روان‌شناسی خانواده/ تألیف محسن شکوهی یکتا، آمنه شهائیان، اکرم پرند

مشخصات نشر : تهران: تیمورزاده: طبیب، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۳۷۶ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۸-۰۵۰۰-۰

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : خانواده — جنبه‌های روانشناسی

موضوع : زناشویی — جنبه‌های روان‌شناسی

موضوع : والدین و کودک

موضوع : تربیت خانوادگی

شناسه افزوده : شهائیان، آمنه، ۱۳۶۰ -

شناسه افزوده : پرند، اکرم، ۱۳۳۱ -

رده بندی کنگره : ۱۳۹۱ / ۹ / HQ۷۴۳

رده بندی دیویی : ۱۵۵/۴۵

شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۲۵۰۸۲

تیمورزاده

www.teimourzadeh.com

نام کتاب: روان‌شناسی خانواده

تألیف: دکتر محسن شکوهی یکتا، آمنه شهائیان، دکتر اکرم پرند

ناشر: انتشارات تیمورزاده - نشر طبیب

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۱

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: باختر

چاپ: سامان

صحافی: مهرگان

بهای جلد هارده: ۱۷۵۰۰ تومان

بهای جلد شومیز: ۱۴۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۸-۰۵۰۰-۰

● دفتر مرکزی (اداری):

خیابان کریمخان زند، نبش میرزای شیرازی، شماره ۱۱۱

طبقه سوم شرقی، کد پستی: ۱۵۹۷۹

تلفن: ۹۰ ۹۰ ۸۰ ۸۰ (خط ۱۰ خط) دورنگار: ۹۸ ۹۸ ۹۸ ۸۸

● کتابفروشی ۱۶ آذر:

بولوار کشاورز، ابتدای خیابان ۱۶ آذر (۵۰ متر پایین تر

از بولوار کشاورز)، شماره ۶۸ کد پستی ۱۴۱۷۹

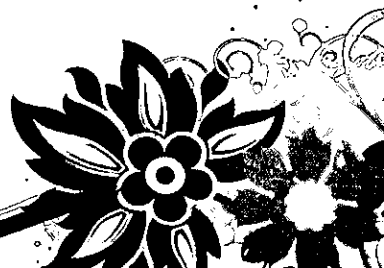
تلفن: ۸۳ ۳ ۸۳ - ۰۲۱ دورنگار: ۱۲ ۱۱ ۹۷ ۸۸

⬢ اخطار

این کتاب مشمول قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۱/۱۱ و قانون ترجمه و تکثیر کتابها، نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۰/۱۰/۶ است. بازنویسی، خلاصه برداری یا برداشت بخشی از متن، شکل‌ها و جدول‌های کتاب و انتشار آن در قالب‌های کتاب‌های ترجمه، تألیف، خلاصه، آزمون یا نرم‌افزار بدون اجازه کتبی از ناشر غیرقانونی است و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

چکیده فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۱۷
فصل ۱: مفاهیم ساختاری خانواده.....	۲۱
فصل ۲: نظریه‌های خانواده.....	۴۱
فصل ۳: شکل‌گیری رابطه والد - کودک و تعامل در خانواده.....	۷۴
فصل ۴: فرزندپروری.....	۱۰۸
فصل ۵: خانواده در مواجهه با استرس.....	۱۳۵
فصل ۶: تعارض‌های زناشویی و طلاق.....	۱۶۵
فصل ۷: خشونت، سوءاستفاده و غفلت در خانواده‌ها.....	۱۷۹
فصل ۸: خانواده و مشکلات رفتاری و عاطفی کودکان.....	۱۸۷
فصل ۹: خانواده و کودک با نیازهای ویژه.....	۲۰۰

فصل ۱۰: ارزیابی خانواده	۲۳۵
فصل ۱۱: مداخله‌های خانواده‌محور	۲۴۵
فصل ۱۲: مسایل کاربردی خانواده‌درمانی	۲۷۰
واژه‌نامه انگلیسی به فارسی	۳۰۳
واژه‌نامه فارسی به انگلیسی	۳۰۹
واژه‌یاب	۳۱۵
منابع	۳۲۰
معرفی کتاب از همین نویسندگان	۳۷۶

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۱۷
فصل ۱: مفاهیم ساختاری خانواده.....	۲۱
تعاریف خانواده.....	۲۱
شکل‌های مختلف خانواده.....	۲۴
خانواده هسته‌ای.....	۲۴
خانواده گسترده.....	۲۵
خانواده‌های غیرخونی.....	۲۶
خانواده‌های تک‌والدی.....	۲۶
کارکردهای اساسی خانواده.....	۲۷
تولید مثل.....	۲۸
حمایت عاطفی.....	۲۸
مراقبت‌های روزانه.....	۲۹
جامعه‌پذیری.....	۳۰
تحول هویت.....	۳۰

۳۱	آموزش کودکان
۳۲	حمایت اقتصادی
۳۲	تفریح، استراحت و تجدید قوا
۳۲	نقش عوامل اجتماعی - اقتصادی در خانواده
۳۳	طبقه‌بندی خانواده
۳۳	طبقه بالا
۳۳	طبقه متوسط
۳۳	طبقه پایین
۳۴	طبقه زیرین
۳۶	تأثیر طبقه اجتماعی - اقتصادی بر فرایند تحول و جامعه‌پذیری کودک
۳۷	تأثیر قومیت، فرهنگ، مذهب
۳۷	قومیت
۳۸	فرهنگ
۳۹	مذهب

فصل ۲: نظریه‌های خانواده

۴۱	رویکرد سیستمی
۴۳	الگوی مک‌مستر (دیدگاهی از کارکرد یک خانواده سالم)
۴۳	تعریف سلامت یا بهنجاری
۴۵	الگوی کارکرد خانواده مک‌مستر
۴۶	ابعاد کارکرد خانواده
۴۸	حل مسئله
۴۹	ارتباطات
۵۰	نقش‌ها
۵۰	پاسخ‌دهی عاطفی
۵۱	روابط عاطفی
۵۱	کنترل رفتار
۵۱	الگوی سیستمی بی‌ورس
۵۲	انواع خانواده در نظام بی‌ورس
۵۶	الگوی ازدواج و سیستم خانواده سیرکامپلکس

۵۶	پیوستگی.....
۵۷	انعطاف‌پذیری زوجین و خانواده.....
۵۸	ارتباطات زوجین و خانواده.....
۵۸	نظریه سیستمی بوئن.....
۵۹	تفکیک خود.....
۵۹	مثلث‌های عاطفی.....
۶۱	فرایند عاطفی خانواده هسته‌ای.....
۶۱	فرایند انتقال بین نسل‌ها.....
۶۱	موقعیت خواهر و برادرها.....
۶۲	قطع عاطفی.....
۶۲	تحول بهنجار خانواده.....
۶۴	رویکرد تحولی.....
۶۵	خانواده به‌عنوان یک نظام اجتماعی.....
۶۶	تحول خانواده و چرخه زندگی خانوادگی.....
۶۷	تحول خانواده در عصر جدید.....
۶۷	دیدگاه تحولی آلدوس.....
۶۹	رویکرد پویای جیمز وایت.....
۷۱	تحول خانواده و فرد در گستره زندگی.....
۷۱	دیدگاه تغییر در تحول فرد.....
۷۲	الگوی نظام بوم‌شناختی.....
۷۴	فصل ۳: شکل‌گیری رابطه والد - کودک و تعامل در خانواده.....
۷۷	ارتباط عاطفی بین والدین و کودک.....
۷۸	مسئولیت‌پذیری عاطفی والدین.....
۷۸	پاسخ والدین در برابر هیجانات کودک.....
۸۰	تعامل دوسویه کودک و خانواده.....
۸۱	رابطه متقابل والد - کودک.....
۸۲	مؤثر بودن کودک در خانواده.....
۸۳	عوامل خانوادگی.....
۸۵	تأثیر ویژگی‌های کودک و والدین بر روابط دوسویه.....

۸۵.....	پیوندهای عاطفی و دلبستگی والد - کودک
۸۵.....	شکل‌گیری دلبستگی
۸۸.....	دلبستگی مراقب به کودک
۹۰.....	دلبستگی نوزاد به مراقب
۹۱.....	انواع دلبستگی
۹۱.....	دلبستگی ایمن
۹۱.....	دلبستگی مقاوم
۹۲.....	دلبستگی اجتناب‌گر
۹۲.....	دلبستگی سازمان‌نیافته/ جهت‌نیافته
۹۲.....	تحول کودکان دلبسته ایمن و ایمن
۹۴.....	دلبستگی و تجربه مؤثر بودن کودک
۹۵.....	ارتباط با خواهر و برادرها
۹۶.....	واکنش کودکان به تولد نوزاد جدید
۹۷.....	تحول ارتباط خواهر و برادرها
۹۹.....	تفاوت‌های فردی در روابط خواهر و برادرها
۹۹.....	ترکیب جنسیتی
۱۰۰.....	خلق و خو
۱۰۱.....	ارتباط با خواهر و برادرها و عامل بودن کودک
۱۰۱.....	صحبت کردن
۱۰۱.....	درک دیدگاه دیگران
۱۰۲.....	تعارض با خواهر و برادرها
۱۰۳.....	تعامل والد - کودک و دیدگاه‌های بین‌فرهنگی
۱۰۳.....	فرهنگ به‌عنوان زمینه‌ای برای روابط والد - کودک
۱۰۴.....	تفاوت‌های ساختاری فرهنگ
۱۰۵.....	فرهنگ به‌عنوان بافت بوم‌شناختی برای والدین و کودکان
۱۰۵.....	تفاوت‌های ارزشی و اثر آن بر ارتباط والد - کودک
۱۰۶.....	ارتباط والد - کودک در بزرگسالی
۱۰۸.....	فصل ۴: فرزندپروری

فرزندپروری به عنوان ساختاری برای کنترل.....	۱۰۹
چهارچوب‌های مفهومی در راهبردهای کنترل.....	۱۱۱
نظریه یادگیری اجتماعی.....	۱۱۱
الگوی عاطفی - انگیزشی.....	۱۱۳
الگوی فرایند پردازش اطلاعات اجتماعی.....	۱۱۳
کنترل روان‌شناختی توسط والدین.....	۱۱۴
سبک‌های فرزندپروری.....	۱۱۵
نظام‌های طبقه‌بندی برای نیم‌رخ‌های فرزندپروری.....	۱۱۶
طبقه‌بندی سبب‌بندی.....	۱۱۶
فرزندپروری مقتدرانه.....	۱۱۶
فرزندپروری مستبدانه.....	۱۱۷
فرزندپروری سهل‌گیرانه.....	۱۱۷
طبقه‌بندی چهارسویه.....	۱۱۷
فرزندپروری به عنوان یک فرایند هدف‌مند.....	۱۱۸
مشخصه‌های نظام هدف‌مند.....	۱۱۹
تأثیر فرایندهای هدف‌مند بر تحول کودکان.....	۱۲۲
ویژگی‌های رویکرد هدف‌مند.....	۱۲۳
محتوای نگرانی‌ها و اهداف والدین.....	۱۲۳
نقش پدران در مسیر فرزندپروری.....	۱۲۵
"پدربودن" به چه معناست؟.....	۱۲۶
مشارکت پدر.....	۱۲۷
عوامل مؤثر بر مشارکت پدر.....	۱۲۷
عوامل زمینه‌ای.....	۱۲۸
ویژگی‌های پدر و مادر.....	۱۲۸
ویژگی‌های کودک.....	۱۲۹
جنسیت.....	۱۲۹
رفتار کودک.....	۱۳۰
پیامد مشارکت پدران بر رفتار کودکان.....	۱۳۱
مشارکت پدر و پیامد آن بر تحصیل کودک.....	۱۳۳

فصل ۵: خانواده در مواجهه با استرس..... ۱۳۵

- ۱۳۸..... دیدگاه سیستمی اجتماعی استرس در خانواده
- ۱۳۹..... مدل ABC-X
- ۱۴۰..... وقایع استرس‌زا
- ۱۴۴..... منابع نظام خانواده
- ۱۴۵..... ادراک فرد از وقایع
- ۱۴۶..... استرس و بحران
- ۱۴۷..... مقابله
- ۱۴۹..... سازگاری
- ۱۵۲..... تبیین استرس‌های فرزندپروری با نظریه سیستمی استرس در خانواده
- ۱۵۴..... نظریه سیستمی استرس در خانواده و استرس‌های فرزندپروری: عامل X
- ۱۵۷..... وقایع استرس‌زای والدین: عامل A
- ۱۵۷..... استرس‌زاهای بهنجار
- ۱۵۷..... مشاجره‌های روزانه
- ۱۵۸..... انتقال‌های تحولی
- ۱۵۹..... استرس‌های نابهنجار
- ۱۶۰..... استرس‌زاهای مزمن
- ۱۶۱..... منابع والدینی: عامل B
- ۱۶۱..... منابع شخصی والدین
- ۱۶۲..... منابع اجتماعی و خانوادگی
- ۱۶۳..... تفسیر والدین: عامل C

فصل ۶: تعارض‌های زناشویی و طلاق..... ۱۶۵

- ۱۶۵..... تعارض‌های زناشویی
- ۱۶۸..... تعارض زناشویی و آسیب‌شناسی روانی در کودکان
- ۱۶۹..... طلاق
- ۱۶۹..... نظریه سیستمی و طلاق
- ۱۷۰..... عوامل پیش‌بینی‌کننده طلاق
- ۱۷۲..... طلاق و عواقب آن
- ۱۷۳..... پیامدهای اقتصادی

۱۷۴	سازگاری روانی
۱۷۵	سازگاری کودکان
۱۷۷	برنامه‌های مداخله‌ای
۱۷۹	فصل ۷: خشونت، سوءاستفاده و غفلت در خانواده‌ها
۱۷۹	میزان وقوع خشونت‌های خانگی
۱۸۰	دیدگاه‌های نظری
۱۸۲	عوامل مرتبط با خشونت‌های خانگی
۱۸۳	جنسیت
۱۸۴	ویژگی‌های اجتماعی
۱۸۴	استرس
۱۸۵	متغیرهای مرتبط با آزار جنسی کودکان
۱۸۵	محافظت از کودکان
۱۸۷	فصل ۸: خانواده و مشکلات رفتاری و عاطفی کودکان
۱۹۰	تعامل‌ها در خانواده
۱۹۰	مدیریت کودک
۱۹۲	پرخاشگری کودکان و نوجوانان
۱۹۵	تأثیر خانواده بر موفقیت یا شکست تحصیلی
۱۹۶	افسردگی والدین و تأثیر آن بر مشکلات کودکان
۱۹۷	عوامل خطر ساز در خانواده‌هایی با والدین افسرده
۱۹۸	افسردگی و دل‌بستگی
۱۹۹	خصوصیات کودک
۲۰۰	فصل ۹: خانواده و کودک با نیازهای ویژه
۲۰۱	احساسات و واکنش خانواده
۲۰۵	برخورد با مردم
۲۰۶	برخورد با احساسات کودک
۲۰۶	تغییر دیدگاه والدین
۲۱۰	ویژگی‌ها و تعامل‌های خانواده
۲۱۱	روابط زناشویی

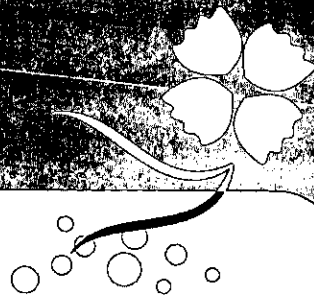
۲۱۲.....	ارتباط والد - کودک
۲۱۵.....	ارتباط خواهر و برادرها
۲۱۷.....	نقش‌های بی‌شمار والدین
۲۲۰.....	چرخه زندگی خانوادگی و تغییر نیازهای کودک
۲۲۵.....	حمایت از خانواده‌ها
۲۲۶.....	همکاری با متخصصان
۲۲۷.....	مشارکت خانواده‌ها در آموزش
۲۲۸.....	ارتباط میان والدین و معلمان
۲۲۹.....	موانع ارتباط مؤثر میان والدین و معلمان
۲۳۰.....	روش‌های ارتباط خانه و مدرسه
۲۳۵.....	فصل ۱۰: ارزیابی خانواده
۲۳۵.....	تعریف ارزیابی
۲۳۶.....	مسایل و مشکلات ارزیابی خانواده
۲۳۷.....	روش‌های ارزیابی خانواده
۲۳۷.....	مصاحبه
۲۳۸.....	راهنمای کلی برای رفتار مصاحبه‌گر
۲۴۰.....	هدف مصاحبه
۲۴۰.....	انعطاف‌پذیری در مصاحبه
۲۴۰.....	پرسش‌نامه
۲۴۲.....	مشاهده طبیعی
۲۴۲.....	وظایف خانواده
۲۴۳.....	تکالیف فراقکن
۲۴۴.....	مسایل کلی و ملاحظات نظری
۲۴۵.....	فصل ۱۱: مداخله‌های خانواده‌محور
۲۴۵.....	سطوح مداخله‌های خانواده‌محور
۲۴۷.....	ضرورت به‌کارگیری مداخله‌های خانواده‌محور در گستره زندگی
۲۴۷.....	مداخله‌های پیشگیرانه
۲۴۸.....	سطوح پیشگیری

۲۴۹	تفاوت بین پیشگیری همگانی، انتخابی و دلالت‌کننده
۲۵۰	مداخله‌های خانواده‌محور با تأکید بر مشکلات کودکان و نوجوانان
۲۵۰	مداخله‌های خانواده‌محور برای نوزادان و کودکان نوپا
۲۵۱	ارتقای سطح تحول شناختی کودکان
۲۵۱	ارتقای تحول در نوزادان کم‌وزن
۲۵۱	بهبود دلبستگی
۲۵۲	پیشگیری از سوءاستفاده و غفلت از کودکان
۲۵۲	بهبود مشکلات تغذیه و خواب کودکان
۲۵۲	مداخله‌های خانواده‌محور برای کودکان سنین پیش از دبستان
۲۵۴	مداخله‌های خانواده‌محور برای کودکان سنین دبستان
۲۵۵	مداخله با هدف بهبود مشکلات کودکان
۲۵۶	مداخله خانواده‌محور برای نوجوانان
۲۵۶	تأثیر مداخله بر مصرف یا سوءمصرف مواد
۲۵۷	تأثیر مداخله بر رفتار ضداجتماعی و بزهکارانه
۲۵۷	آموزش والدین
۲۵۸	برنامه‌های آموزش والدین
۲۵۸	آسیب‌شناسی کودک و عملکرد والدین
۲۶۰	انواع برنامه‌های آموزش والدین
۲۶۰	برنامه‌های مبتنی بر روان‌شناسی فردی آدلر
۲۶۱	برنامه‌های مبتنی بر روان‌شناسی انسان‌گرایی و درمان‌های مراجع‌محور
۲۶۳	رویکردهای رفتاری
۲۶۵	برنامه‌های مبتنی بر نظریه هیجانی - عقلانی
۲۶۶	مهارت‌هایی در برنامه‌های آموزش والدین
۲۶۸	اثربخشی برنامه‌های آموزش والدین
۲۷۰	فصل ۱۲: مسایل کاربردی خانواده‌درمانی
۲۷۱	مفاهیم اساسی در خانواده‌درمانی
۲۷۱	بافت زندگی
۲۷۲	علیت دوری
۲۷۴	فرایند/محتوا

- ۲۷۴..... ساختار خانواده
 ۲۷۵..... چرخه زندگی خانوادگی
 ۲۷۶..... فنون اساسی خانواده‌درمانی
 ۲۷۶..... ارتباط آغازین
 ۲۷۷..... اولین مصاحبه
 ۲۸۳..... مرحله اولیه درمان
 ۲۸۵..... مرحله میانی درمان
 ۲۸۸..... پایان درمان
 ۲۸۹..... ارزیابی کاربردی خانواده
 ۲۹۰..... ارزیابی مشکل فعلی
 ۲۹۲..... شناسایی منبع مراجعه
 ۲۹۲..... شناسایی بافت سیستمی خانواده
 ۲۹۳..... ساختار خانواده
 ۲۹۳..... تعامل‌ها
 ۲۹۴..... سوءمصرف مواد و الکل
 ۲۹۴..... خشونت خانگی و سوءاستفاده از کودک
 ۲۹۵..... مسایل جنسیتی
 ۲۹۵..... عوامل فرهنگی
 ۲۹۶..... ابعاد اخلاقی
 ۲۹۸..... مواجهه با خشونت در خانواده
 ۲۹۹..... خشونت زناشویی
 ۳۰۳..... واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
 ۳۰۹..... واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
 ۳۱۵..... واژه‌یاب
 ۳۲۰..... منابع
 ۳۷۶..... معرفی کتاب از همین نویسندگان

پیش گفتار

خانواده نخستین نهادی است که شخصیت قرار می‌دهد. یکی از اصول این نظریه این کودکان در آن تحول می‌یابد. در این فرآیند خانواده و کودکان با یکدیگر تعامل بسیار نزدیکی دارند، بنابراین کارکرد هر فرد در درون سیستم خانواده بر کارکرد سایر اعضا تأثیرگذار است. بر این اساس بحث روان‌شناسی خانواده از دهه ۱۹۶۰ مورد توجه قرار گرفت. روان‌شناسی خانواده حوزه‌ای تخصصی است که در آن متخصصان روان‌شناسی به بررسی هیجانات، تفکرات، رفتارها و کارکردهای فردی، زوجی و خانوادگی در تعامل با یکدیگر و محیط می‌پردازند. در این فرآیند، اصول نظریه سیستم‌ها بسیار حائز اهمیت است زیرا خانواده را به عنوان یک سیستم در مرکز توجه قرار می‌دهد. یکی از اصول این نظریه این است که بویایی خانواده بر کارکرد اعضای آن تأثیرگذار است. بنابراین در کار با خانواده لازم است تا تجربه خانواده، فرهنگ، قومیت، مدرسه و سیستم‌های حمایتی محیط پیرامون خانواده نیز مورد بررسی قرار گیرد. روان‌شناسان خانواده مسایل را نه فقط از دیدگاه فرد، بلکه با توجه به بافتی که مسئله در آن رشد یافته، بررسی می‌کنند. برای نیل به این هدف اعضای خانواده، در صورت لزوم حتی اعضای خانواده گسترده، زوجها و سیستم‌های مرتبط با فرزند شناسایی و ارزیابی می‌شوند. روابط بین اعضای خانواده (رابطه زوجها، روابط والد - کودک و روابط هم‌شیرها)، مشکلات

کرده‌ایم مبانی نظری خانواده را با هدف ساختارمند کردن درمان خانواده ارائه دهیم. در این فصل رویکردهای سیستمی، تحولی و بوم‌شناختی بحث و بررسی شده‌اند. در هر یک از این رویکردها با توجه به مبانی نظری، متغیرها و کارکردهای مرتبط با خانواده به‌گونه‌ای خاص بررسی شده‌اند که پیروان هر یک از آن‌ها با لحاظ کردن آن مباحث به مطالعه و درمان خانواده‌ها می‌پردازند.

همان‌طور که اشاره شد، چگونگی تعامل اعضای خانواده، به‌ویژه رابطه والد - کودک از متغیرهای مهمی است که در روان‌شناسی خانواده و رویکردهای مرتبط مورد توجه قرار گرفته است، بنابراین فصل سوم را به بحث درباره این روابط اختصاص داده‌ایم. توجه به نوع ارتباط و چگونگی شکل‌گیری و دلبستگی در کودکان، ما را در امر تشخیص و در نتیجه درمان مسایل خانواده یاری می‌دهد چرا که سبک دلبستگی کودک در سال‌های اولیه زندگی در شکل‌گیری مشکلات هیجانی او نقش دارد. در ادامه مطالب فصل سوم، بحث فرزندپروری به‌دلیل اهمیت بسیار زیاد آن در یک فصل جداگانه - فصل چهارم - آمده است. در این فصل سبک‌های چهارگانه فرزندپروری شرح داده شده است. شناسایی سبک فرزندپروری خانواده به ما کمک می‌کند تا در صورت لزوم به والدین کمک کنیم تا سبک

مدرسه، مشکلات رفتاری فرزندان در خانواده، مسایل و مشکلات مربوط به فرزندپروری، چالش‌های موجود در خانواده، مسایل و مشکلات شغلی اعضای خانواده و مشکلات سلامت از جمله مسایلی هستند که توسط روان‌شناسان خانواده بررسی می‌شوند. بنابراین به‌نظر می‌رسد که با بهره‌گیری از روان‌شناسی خانواده می‌توان به‌صورت یک سیستم حمایتی عمل نموده و مسایل و مشکلات اعضای خانواده را به‌صورت انفرادی و تعاملی به‌طور دقیق بررسی و برطرف کرد. با توجه به نقش و اهمیت روان‌شناسی خانواده در سلامت روانی خانواده‌ها و تأثیر آن بر سلامت جامعه و به‌دلیل نیاز متخصصان به بهره‌گیری از منابع علمی در این زمینه، به تألیف کتاب حاضر مبادرت کردیم. در تألیف این کتاب تلاش شده است تا موضوعات مرتبط با این حوزه به‌طور نسبتاً کامل مورد بررسی قرار گیرد.

مطالب این کتاب در دوازده فصل تدوین شده است. در فصل اول تعاریف خانواده، انواع و کارکردهای اساسی خانواده مانند حمایت‌های عاطفی، تولید مثل، مراقبت از فرزندان و جامعه‌پذیری آنان، آموزش فرزندان و حمایت اقتصادی از آنان مطرح شده است. زیرا لازمه خانواده‌درمانی، شناخت نوع و کارکرد خانواده است. در فصل دوم تلاش

نظام خانواده بهبود می‌یابد.

در ادامه، بحث مشکلات رفتاری کودکان در فصل نهم، خانواده و کودکان با نیازهای ویژه، مطرح شده است. در این فصل، ابتدا واکنش خانواده به تولد کودک با ناتوانی و در ادامه، چگونگی اصلاح نگرش والدین نسبت به کودک مشکل‌دار، ویژگی‌ها و تعامل خانوادگی این خانواده‌ها و مشکلات خانواده در پرورش کودک با ناتوانی بحث و بررسی شده است.

یکی از مباحث اساسی در درمان‌های مختلف، ارزیابی و تشخیص مشکل است چرا که ارزیابی درست، درمانگران را به‌سوی انتخاب راهکارهای درمانی مناسب رهنمون می‌سازد. در فصل دهم پس از شرح مختصر مسایل و مشکلات ارزیابی بافت خانواده، روش‌های ارزیابی بحث و بررسی شده است. مصاحبه، مشاهده و آزمودنی‌گری از جمله روش‌هایی است که در این فصل مطرح شده است.

فصل یازدهم که در واقع برآیند فصول قبلی است، به مداخله‌های خانواده‌محور اختصاص داده شده است. پس از آشنایی خوانندگان با مبانی نظری، مشکلات موجود در خانواده و روش‌های ارزیابی، لازم است متخصصان به طراحی برنامه‌های مداخله‌ای مناسب با هدف رفع مشکل خانواده و بهبود کارکرد آن بپردازند. در این فصل علاوه بر برنامه‌هایی که با هدف درمان طراحی شده‌اند،

فرزندپروری خود را تغییر دهند زیرا گاه مشکلات رفتاری و تحصیلی کودکان از سبک تربیتی والدین ناشی می‌شود.

یکی از متغیرهای مؤثر بر کارکرد خانواده، استرس‌های خانواده و روش‌های مقابله با آن است. یافته‌های پژوهشی نشان داده‌اند که وجود استرس هم در سلامت و هم در روابط اعضای خانواده نقش دارند، بنابراین یکی از مسایل مهم در خانواده‌درمانی شناسایی منابع استرس و روش مقابله‌ای اعضای خانواده است؛ به این منظور در فصل پنجم الگوهای مختلف استرس و شیوه مواجهه با آن مطرح شده است. به‌طور معمول تعارض‌های زناشویی و طلاق بر تحول بهنجار افراد خانواده تأثیر منفی برجای می‌گذارد و در بسیاری موارد به ایجاد آسیب روانی در کودکان می‌انجامد، در فصل ششم این موضوع و مبانی نظری مربوط به آن مطرح شده است. در فصل هفتم و هشتم خشونت، غفلت و سوءاستفاده از کودکان و مشکلات رفتاری کودکان بحث و بررسی شده است. بر اساس رویکردهای سیستمی و تأکید بر تأثیر الگوهای تعاملی بر سلامت خانواده، وجود مشکل در یکی از اعضای خانواده، سایر افراد را نیز متأثر می‌سازد. بنابراین یکی از فعالیت‌های خانواده‌درمانگران شناسایی مشکلات کودکان و سایر اعضای خانواده است زیرا گاه با حل مشکل یک فرد در خانواده،

چاپ‌های بعدی مبادرت ورزیم. لازم به ذکر است که در این کتاب به‌منظور سهولت در خواندن متن، از ذکر مکرر عبارت «به نقل از» برای منابع ثانویه خودداری شده است.

در تألیف کتاب حاضر همکارانی ما را یاری داده‌اند که از آن‌ها نهایت تشکر را داریم. از همکاران مؤسسه فرهنگی تربیت نوین برای نظارت بر مراحل تهیه و تدوین و چاپ کتاب، از کانون اسلامی انصار و مرکز خدمات روان‌شناسی و مشاوره استاد روزبه جهت حمایت‌های مادی و معنوی، هم‌چنین از جناب آقای دکتر محمد رضائی برای ویرایش علمی، سرکار خانم‌ها زینب کثیری و مریم زمانی به ترتیب برای ویرایش ادبی و تهیه منابع و جناب آقایان علیرضا عباسیان و محمد جعفرزاده برای امور اجرایی و صفحه‌آرایی سپاس‌گزاریم.

برنامه‌های پیشگیرانه نیز با هدف جلوگیری از بروز مشکل یا تشدید آن مطرح شده‌اند. با به‌کارگیری این نوع برنامه‌ها به‌ویژه برای خانواده‌های در معرض خطر می‌توان از بروز اختلالات جدی در اعضای خانواده و کارکرد نظام خانواده جلوگیری کرد. در فصل آخر نیز رهنمودهایی برای خانواده‌درمانگران مطرح شده است.

مطالعه این کتاب را به روان‌شناسان، روان‌پزشکان و متخصصان و مسئولان تعلیم و تربیت و دانشجویان این رشته‌ها توصیه می‌کنیم. علی‌رغم تلاش‌هایی که در طی چند سال در تألیف کتاب حاضر صورت گرفته است، ممکن است کاستی‌هایی در این کتاب وجود داشته باشد، بنابراین از خوانندگان محترم خواهشمندیم نظرات و پیشنهادهای خود را به مؤلفان ارائه دهند تا به رفع آن در

دکتر اکرم پرند

آمنه شهائیان

دکتر محسن شکوهی یکتا